

УДК 339.13

Венгер В.В., канд. екон. наук
провідний науковий співробітник
Інституту економіки та прогнозування НАН України

Осипов В.М., д-р екон. наук, професор
старший науковий співробітник
Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ МЕТАЛОПРОДУКЦІЄЮ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Проаналізовано динаміку структурних змін у світовій торгівлі металопродукцією. Виявлено основні тенденції у розвитку світового ринку металопродукції. Визначено вплив структурних змін у світовій торгівлі металопродукцією на розвиток металургійної галузі України. Виявлено основні чинники, що стримують ефективний розвиток підприємств металургійної галузі України. Запропоновано напрями розвитку металургійної галузі України шляхом розширення внутрішнього ринку (через технічне переозброєння підприємств з метою випуску нових видів металопродукції)¹.

К л ю ч о в і с л о в а : структурні зміни; світова торгівля; ринок металопродукції; металургійна галузь України; структура експорту металопродукції; імпорт металопродукції.

J E L : F16, O10

У сучасному світі однією з основних рушійних сил економічного розвитку виступає міжнародна торгівля, яка є сферою міжнародних економічних відносин і являє собою сукупність зовнішньої торгівлі товарами, послугами, продукцією інтелектуальної праці всіх країн світу. Важливе місце у структурі світової торгівлі товарами займають товари металургійної промисловості².

Сучасні тенденції у структурі та динаміці світової торгівлі металопродукцією зумовлені насамперед рівнем розвитку суспільного поділу праці у світогосподарській сфері. Це пояснюється тим, що за рахунок поглиблення участі країн у системі міжнародного поділу праці та динамічного географічного розподілу товарообороту забезпечується приплив і використання найсучасніших засобів виробництва та на їх основі – найбільш повне використання людського, інтелектуального і соціального капіталу у відтворювальних процесах національних економік [1, с. 107].

Питанням розвитку металургійної галузі присвячено праці С.Аптекаря, О.Амоші [2], Ю.Макогона [3], І.Ялдіна [4], Д.Наумова [5] та ін. Автори досліджують інвестиційні аспекти, напрями ресурсозбереження та державної підтримки, розкривають структурні особливості металургійної галузі України тощо. Водночас поза увагою дослідників залишається питання впливу структурних змін у світовій торгівлі металопродукцією на розвиток металургійної галузі України. Його

¹ Публікацію підготовлено за виконання НДР "Структурні зміни у світовій торгівлі як чинник розвитку внутрішнього ринку України", державний реєстраційний № 0115U002690.

² Світова металургійна промисловість виробляє майже половину всієї промислової продукції та понад половину всіх товарів, які експортуються. Сумарна чисельність працівників світової металургійної промисловості становить понад 4 мільйони, та ще близько 4 мільйонів зайнято у допоміжних галузях.

важливість обумовлено залежністю цієї галузі від зовнішніх ринків металопродукції, яка, у свою чергу, теж має бути досліджена.

Метою дослідження є аналіз та оцінка динаміки структурних змін у світовій торгівлі металопродукцією для виявлення їх впливу на розвиток металургійної галузі України.

Аналіз світового ринку металопродукції зауважує його нерівномірний розподіл як територіально, так і за товарною структурою та видами торговельних відносин. Так, зокрема, аналіз світового виробництва сталі свідчить, що сьогодні центр світової металургії міститься в Азії. Частка країн азійського регіону у 2015 р. в обсягах світового виробництва сталі становила 68,6%, хоча у 2000 р. цей показник не перевищував і 40% (табл. 1).

Привертає увагу і той факт, що протягом останніх шістнадцяти років обсяги виробництва сталі у цьому регіоні зросли в 3,3 раза (з 333,1 млн т у 2000 р. до 1096,2 млн т у 2015 р.). Для порівняння, за аналогічний період обсяги виробництва сталі у країнах ЄС 28 та Північної Америки не те що не збільшились, а, навпаки, скоротилися на 14,1 та 18,0% відповідно. Це було обумовлено тим, що ще в останню чверть минулого сторіччя у країнах з ринковою економікою спостерігалися тенденції щодо інноваційної перебудови металургійної галузі³.

Таблиця 1

Світове виробництво сталі за регіонами у 2000–2015 рр., млн т

Регіон	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Європа 28	193,4	210,2	198,7	139,4	172,9	177,8	168,6	166,3	169,3	166,1
Інші європейські країни	16,9	30,5	31,6	29,0	33,6	39,1	39,9	38,6	38,3	34,0
СНД	98,5	124,2	114,3	97,7	108,2	112,7	110,7	108,4	106,1	101,4
Північна Америка	135,3	132,6	125,1	83,8	111,5	118,7	121,6	118,9	121,1	110,9
Південна Америка	39,1	48,2	47,5	37,8	43,9	48,2	46,4	45,8	45,0	43,9
Африка	13,8	18,7	16,9	15,4	16,6	15,7	15,3	15,9	15,0	12,8
Близький Схід	10,8	16,4	16,6	17,7	20,0	23,2	24,9	26,9	29,9	27,0
Азія	333,1	758,4	784,1	811,8	918,4	995,4	1026,8	1123,6	1139,7	1096,2
Океанія	7,8	8,8	8,4	6,0	8,1	7,2	5,8	5,6	5,4	5,7
Усього	848,9	1348,1	1343,4	1238,7	1433,4	1538,0	1560,1	1650,3	1670,1	1598,0

Джерело: складено за даними: Steel Statistical Yearbook 2010; 2015 [Електронний ресурс] / World Steel Association. – Режим доступу : <https://www.worldsteel.org>

В основу інноваційної перебудови світової металургійної галузі було покладено скорочення застарілих виробничих потужностей з випуску сталі та будівництво нових, більш компактніших виробництв [6, с. 35] для випуску кінцевої продукції з високою доданою вартістю. Так, наприклад, якщо у 1974 р. у США мартенівським способом вироблялося 24,4% сталі, то у 1984 р. цей показник скоротився на 15,4 в.п., а в 1994 р. він дорівнював нулю. Натомість спостерігається стійка динаміка до нарощування виробництва сталі киснево-конверторним способом, а в останній період – виплавою електросталі (табл. 2).

Інноваційна перебудова металургійної галузі спостерігалася в усіх провідних країнах – виробниках сталі, зокрема, Великій Британії, Німеччині, Франції, Італії,

³Лише в останні 10–15 років ХХ ст. у металургійній галузі США було ліквідовано близько 30% потужностей з виробництва сталі, Японії – 20, ФРН – понад 30%. Коефіцієнт вибуття морально та фізично зношених засобів виробництва становив 3% на рік. Питома вага капіталовкладень на відновлення основного капіталу збільшилася з 60 до 85%.

Ринок: прогноз і кон'юнктура

Японії. Поштовхом до цього стало прагнення індустріально розвинених країн до екологічно чистого виробництва⁴.

Таблиця 2

Динаміка технологічної структури виробництва сталі у провідних країнах світу у 1974–2014 рр.,%

Країна	Спосіб виробництва															
	Мартенівський				Киснево-конверторний				Електросталь				Інший			
	Роки				Роки				Роки				Роки			
	1974	1984	1994	2014	1974	1984	1994	2014	1974	1984	1994	2014	1974	1984	1994	2014
США	24,4	9,0	0	0	56,0	57,1	60,7	37,4	19,6	33,9	39,3	62,6	0	0	0	0
Велика Британія	27,7	0	0	0	48,0	68,1	74,7	83,9	23,6	31,9	25,3	16,1	0,7	0	0	0
Німеччина	17,4	0	0	0	68,8	80,6	78,2	69,6	10,8	19,4	21,8	30,4	3	0	0	0
Франція	10,8	0	0	0	58,5	80,4	65,9	65,9	11,5	19,6	34,1	34,1	19,2	0	0	0
Італія	14,8	0	0	0	43,8	47,2	42,5	27,5	41,4	52,8	57,5	72,5	0	0	0	0
Туреччина	43,9	10,6	6,1	0	55,7	54,8	31,0	30,2	0,4	34,5	62,9	69,8	0	0	0	0
Японія	1,3	0	0	0	80,9	72,3	68,4	76,8	17,8	27,7	31,6	23,2	0	0	0	0
Китай	н.д.	н.д.	15,0	0	н.д.	н.д.	47,6	93,9	н.д.	н.д.	21,1	6,0	н.д.	н.д.	16,3	0,1
Індія	70,8	46,1	25,6	0	14,5	32,6	48,5	42,4	14,7	21,3	25,8	57,5	0	0	0,1	0
Південна Корея	3,1	0	0	0	54,8	70,5	64,0	66,2	42,1	29,5	36,0	33,8	0	0	0	0
Бразилія	33,4	4,4	0	0	39,6	69,7	78,2	75,2	26,8	25,9	20,2	23,2	0,2	0	1,5	1,5
Усього	29,6	19,4	8,1	0,4	51,6	55,9	57,9	73,7	16,9	24,6	31,8	25,8	1,9	0,1	2,2	0,1

Джерело: складено за даними: Steel Statistical Yearbook 1976; 1986; 1996; 2015 [Електронний ресурс] / World Steel Association. – Режим доступу : <https://www.worldsteel.org>

Зменшення частки металургії в обсягах національного виробництва розвинених країн зумовило зростання металургійного виробництва у країнах, що розвиваються (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка виробництва сталі у розвинутих країнах і країнах, що розвиваються та світі у 1974–2014 рр.

Країна	Обсяги виробництва, млн т				Відхилення 2014 р./1974 р. (+, -)	
	Роки				млн т	%
	1974	1984	1994	2014		
США	132,2	83,9	91,2	88,2	-44,0	-33,3
Велика Британія	22,4	15,1	17,3	12,1	-10,3	-46,0
Німеччина	53,2	39,4	40,8	42,9	-10,3	-19,3
Франція	27,0	19,0	18,0	16,1	-10,9	-40,3
Італія	23,8	24,1	26,1	23,7	-0,1	-0,4
Туреччина	1,5	4,3	12,2	34,0	+32,5	+2266,7
Японія	117,1	105,6	98,3	110,7	-6,4	-5,5
Китай	н.д.	н.д.	92,6	822,7	+730,1*	+888,4*
Індія	7,1	10,5	19,3	87,3	+80,2	+1229,6
Південна Корея	1,9	13,0	33,7	71,5	+69,6	+3763,2
Бразилія	7,5	18,4	25,7	33,9	+26,4	+452,0
Усього	659,0	633,7	730,2	1668,9	+1009,9	+253,2

* Зростання обсягів виробництва сталі в Китаї та їх відхилення аналізується з 1994 р.

Джерело: складено за даними: Steel Statistical Yearbook 1976; 1986; 1996; 2015 [Електронний ресурс] / World Steel Association. – Режим доступу : <https://www.worldsteel.org>

⁴ Перенесення металургійного виробництва у регіони, що розвиваються, обумовлено також небажанням індустріально розвинених країн будувати дорогі очисні споруди.

Так, дійсно, протягом періоду, що аналізується, у розвинених країнах спостерігається чітка динаміка до скорочення обсягів виробництва сталі. Зокрема, у США виробництво сталі у 2014 р. скоротилося порівняно з аналогічним періодом 1974 р. на 33,3%, або 44,0 млн т. У Великій Британії обсяги виробництва сталі за період, що аналізується, скоротилися на 46,0%, Німеччині – 19,3%, Франції – 40,3%. Незначне скорочення обсягів виробництва сталі протягом 1974–2014 рр. спостерігалось лише в Японії – на 5,5% та Італії – 0,4%. Одночасно спостерігається збільшення обсягів виробництва сталі у країнах, що розвиваються. Зокрема, Туреччина збільшила обсяги виробництва сталі з 1,5 млн т у 1974 р. до 34,0 млн т у 2014 р., Бразилія – з 7,5 млн т до 33,9 млн т, Південна Корея – з 1,9 млн т до 71,5 млн т, Індія – з 7,1 млн т до 87,3 млн т відповідно, Китай – з 92,6 млн т у 1994 р. до 822,7 млн т у 2014 р. Крім того, у цих країнах зосереджені значні запаси високоякісної руди, дешева робоча сила та зростаючі ринки збуту. Їх металургійні виробництва побудовані переважно на новій технологічній основі, мають прогресивну структуру виробництва (див. табл. 2) та відповідають світовим тенденціям розвитку [7, с. 84]. Зростання обсягів виробництва металопродукції в країнах, що розвиваються, було обумовлене регіональними структурними змінами у світовій металургії, які в свою чергу зумовили надходження значних іноземних інвестицій у металургійну галузь азійського регіону, та зростанням доходів від експорту готової металопродукції у розвинені країни – США і Європу. Також у самих країнах азійського регіону швидко збільшується внутрішнє споживання металопродукції – з 41,7% у 2000 р. до 64,6% у 2014 р. (табл. 4). Загальні тенденції щодо обсягів споживання на ринках країн ЄС та Північної Америки протягом 2000–2014 рр. були майже однакові, а місткість зазначених ринків у 2014 р. становила 162,1 млн т та 169,6 млн т відповідно.

Таблиця 4
Світове споживання сталі за регіонами у 2000–2014 рр., млн т

Регіон	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Європа 28	185,0	211,7	206,1	129,9	161,8	173,3	154,1	157,2	162,1
Інші європейські країни	18,0	32,4	29,4	24,6	30,7	34,8	36,2	39,2	39,4
СНД	39,5	65,2	57,4	40,8	55,5	63,3	65,5	66,7	63,0
Північна Америка	175,0	167,2	154,6	99,2	131,3	142,4	153,4	149,5	169,6
Південна Америка	29,6	43,3	46,6	35,4	47,7	50,5	51,6	53,9	50,6
Африка	15,8	25,0	29,6	32,6	30,2	31,1	34,7	38,5	39,9
Близький Схід	21,1	48,6	54,1	49,7	52,7	55,9	54,9	54,3	56,4
Азія	351,7	717,5	748,3	815,7	891,8	965,1	994,6	1081,9	1073,4
Океанія	7,1	9,4	9,5	6,8	8,8	7,7	8,3	7,5	8,4
Усього	842,9	1330,4	1335,7	1234,9	1410,7	1524,4	1553,5	1648,8	1662,8

Джерело: складено за даними: Steel Statistical Yearbook 2010; 2015 [Електронний ресурс] / World Steel Association. – Режим доступу : <https://www.worldsteel.org>

Понад 84,0% сталі, що виробляється сьогодні у світі, припадає на одинадцять країн (рис. 1).

Найпотужнішим виробником сталі у світі сьогодні, безумовно, є Китай – 803,8 млн т сталі у 2015 р. Входить до цього списку й Україна, проте зі значно скромнішими результатами – 27,2 млн т, хоча у 2007 р. обсяги виробництва сталі становили 42,8 млн т.

Серед одинадцяти найбільших країн – виробників металопродукції шість є найбільшими експортерами. Їхня сумарна частка у світовому експорті металопродукції у 2014 р. становила 78,5%. Однозначним лідером у цьому списку є Китай

Ринок: прогноз і кон'юнктура

(92,9 млн т). Друге місце належить Японії (41,3 млн т). Україна серед них посідає останнє – шосте – місце (21,5 млн т, або 4,7% світового експорту), хоча ще у 2007 р. перебувала на третьому місці з обсягами експорту (30,3 млн т, або 6,8% світового експорту) (табл. 5).

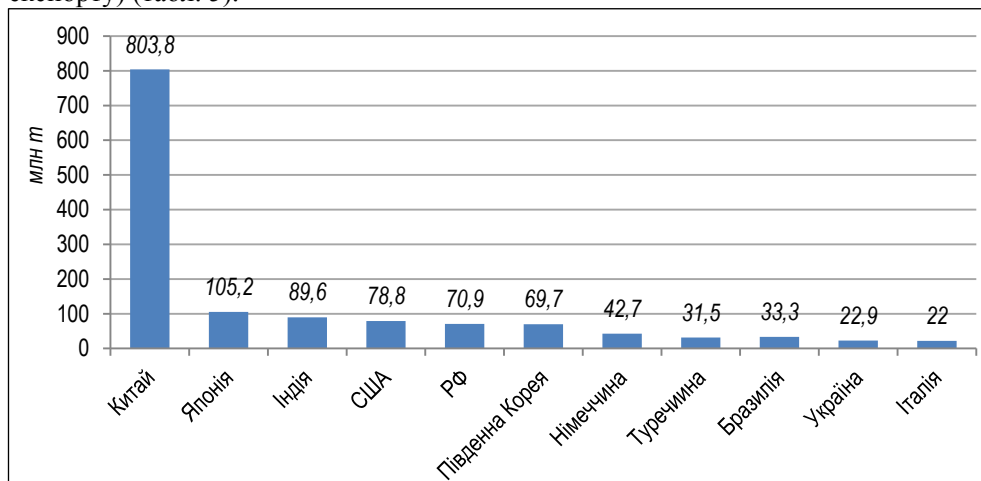

Рис. 1. Найбільші країни – виробники сталі у світі у 2015 р., млн т

Джерело: складено за даними: Crude steel production 2016–2015 [Електронний ресурс] / World Steel Association. – Режим доступу : <https://www.worldsteel.org>

Таблиця 5

Найбільші країни – експортери напівфабрикатів та готового прокату у 2000–2014 рр., млн т

Регіон чи країна	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Європа 28	127,3	161,8	158,7	112,9	134,7	145,5	139,8	134,6	140,2
Бельгія	21,8	22,1	21,2	12,8	15,1	16,4	14,4	13,8	14,2
Німеччина	24,6	29,8	28,6	20,8	25,3	26,4	25,8	24,2	24,8
Франція	17,4	18,2	17,1	12,0	14,1	14,2	16,6	14,2	14,9
Італія	11,7	17,9	18,0	12,7	15,3	17,1	17,9	16,4	17,3
Інші європейські країни	10,1	20,1	23,2	20,5	20,0	20,9	21,8	20,4	19,3
Туреччина	7,5	15,4	18,5	17,4	16,2	17,0	18,6	17,3	16,0
СНД	54,6	66,6	63,5	57,2	57,6	55,5	55,1	51,7	53,8
Російська Федерація	27,5	29,4	28,4	27,6	27,4	24,7	26,7	23,6	28,1
Україна	22,3	30,3	28,6	23,9	25,2	25,9	24,1	24,7	21,5
Північна Америка	17,3	22,4	25,6	18,1	24,2	25,5	24,7	24,1	23,8
США	6,2	9,8	11,9	9,2	11,8	13,3	13,5	12,5	11,9
Південна Америка	13,4	13,8	11,7	11,0	10,7	13,0	11,2	9,4	11,1
Бразилія	9,6	10,4	9,1	8,6	8,9	10,8	9,7	8,1	9,8
Африка	5,6	5,0	3,9	3,4	3,8	3,6	2,8	2,5	2,9
Близький Схід	1,8	2,3	5,9	1,4	1,9	2,8	1,9	2,0	1,9
Азія	74,1	151,9	142,4	101,7	135,6	147,5	155,4	161,8	198,6
Китай	11,2	66,4	56,3	23,9	41,6	47,9	54,8	61,5	92,9
Індія	3,2	6,6	7,5	5,5	6,7	8,9	8,2	10,1	10,4
Японія	28,5	35,6	36,9	33,3	42,9	40,6	41,4	42,5	41,3
Південна Корея	13,8	18,2	19,7	20,2	24,6	28,8	30,2	28,9	31,9
Океанія	2,2	1,4	1,8	1,2	2,1	1,8	1,1	1,1	1,0
Усього	306,5	445,3	436,9	327,5	390,8	416,3	413,8	407,5	452,7

Джерело: складено за даними: Steel Statistical Yearbook 2010; 2015 [Електронний ресурс] / World Steel Association. – Режим доступу : <https://www.worldsteel.org>

Дані про динаміку міжнародної торгівлі показують, що за останні півтора десятиліття експорт металопродукції у світі зріс майже 1,5 раза. Серед найбільших країн-експортерів, які протягом останніх п'ятнадцяти років суттєво збільшили обсяги експорту металопродукції, виділяються країни азійського регіону. Зокрема, обсяги експорту з Китаю зросли у 2014 р. майже у 8,3 раза порівняно з аналогічним періодом 2000 р. – з 11,2 млн т до 92,9 млн т. Обсяги експорту з Індії теж з кожним роком збільшувалися й у 2014 р. становили 10,4 млн т, що в 3,2 раза більше, ніж в аналогічному періоді 2000 р. Суттєво збільшилися обсяги експорту також з Японії та Південної Кореї – в 1,4 та 2,3 раза відповідно.

Обсяги експорту з країн європейського регіону в 2014 р. зросли порівняно з аналогічним періодом 2000 р. несуттєво, всього лише трохи більше 10%.

Серед інших європейських країн варто виділити Туреччину, яка протягом періоду, що аналізується, наростила обсяги експорту металопродукції більше ніж удвічі – з 7,5 млн т у 2000 р. до 16,0 млн т у 2014 р.

Експорт металопродукції з країн Північної Америки протягом 2000–2014 рр. зріс майже на 37,6%, або на 6,5 млн т. Основним експортером у цьому регіоні традиційно є США.

Обсяги експорту з Південної Америки протягом періоду, що аналізується, взагалі скоротилися й у 2014 р. становили 11,1 млн т проти 13,4 млн т у 2000 р.

Суттєво не змінилися й обсяги експорту металопродукції з країн Близького Сходу та Океанії.

Обсяги експорту з країн СНД (основними експортерами тут є Російська Федерація та Україна) у 2014 р. хоч і не суттєво, проте зазнали скорочення і становили 53,8 млн т проти 54,6 млн т у 2000 р. При цьому, якщо Україна скоротила обсяги експорту з 22,3 млн т у 2000 р. до 21,5 млн т у 2014 р., то Російська Федерація, навпаки, дещо збільшила його – з 27,5 млн т до 28,1 млн т.

Основними імпортерами металопродукції традиційно є азійський та європейський регіони (табл. 6). Серед країн європейського регіону у 2014 р. найбільшими імпортерами металопродукції були Німеччина – 24,3 млн т, Італія – 16,6 млн т, Франція – 13,4 млн т та Іспанія – 8,1 млн т. Понад 70,0% імпорту металопродукції серед інших європейських країн належить Туреччині – 13,4 млн т.

Незважаючи на високі обсяги виробництва, країни СНД є незначними імпортерами металопродукції (близько 3,7% світового імпорту). При цьому обсяги імпорту металопродукції Російською Федерацією у 2014 р. становили 6,4 млн т, Білорусією – 1,9 млн т, Казахстаном – 1,7 млн т, Україною – 1,2 млн т.

Найбільшим імпортером серед країн Північної Америки є США – 41,4 млн т у 2014 р. Також досить місткі ринки мають Канада та Мексика – 10,3 та 9,1 млн т відповідно.

Ринки країн Південної Америки значно менші порівняно з ринками країн Північної Америки, проте мають хоч і незначну, однак позитивну динаміку. Так, найбільшим імпортером у цьому регіоні є Бразилія, де імпорт металопродукції у 2014 р. становив 3,9 млн т, що в 4,3 раза більше порівняно з аналогічним періодом 2000 р. Аналогічна динаміка спостерігалася й у Чилі (1,7 млн т у 2014 р. проти 0,6 млн т у 2000 р.), Колумбії (3,1 млн т проти 1,1 млн т у 2000 р.) та Перу (2,0 млн т проти 0,4 млн т у 2000 р.).

Суттєве зростання ринку металопродукції спостерігається в країнах африканського регіону. Серед них виділяються такі країни, як Алжир (5,9 млн т. у 2014 р.), Єгипет (6,1 млн т) та Нігерія (1,9 млн т).

Таблиця 6

**Найбільші країни – імпортери напівфабрикатів та готового прокату
у 2000–2014 рр., млн т**

Регіон чи країна	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Європа 28	117,2	172,5	160,3	101,8	125,8	138,8	123,7	122,9	132,4
Німеччина	20,2	27,4	27,5	17,6	22,7	24,8	22,7	21,9	24,3
Франція	17,2	18,1	16,9	11,4	14,2	14,7	13,2	13,2	13,4
Італія	16,9	24,6	22,3	12,5	16,3	17,5	13,9	15,6	16,6
Іспанія	9,4	15,0	11,4	7,0	8,6	8,4	7,3	7,4	8,1
Інші європейські країни	12,0	20,7	19,9	15,1	18,6	15,5	16,6	19,5	19,0
Туреччина	7,3	13,5	13,3	10,2	10,7	10,3	11,5	14,4	13,4
СНД	5,4	16,8	15,5	11,4	12,9	15,4	16,8	16,5	16,1
Російська Федерація	2,9	7,3	5,7	3,6	5,2	7,2	6,9	6,6	6,4
Білорусь	1,0	1,9	2,0	1,5	2,1	1,9	2,2	2,3	1,9
Казахстан	0,6	2,8	2,3	2,3	1,1	1,3	1,7	1,2	1,7
Україна	0,5	2,2	2,4	1,0	1,8	1,9	1,9	1,7	1,2
Північна Америка	51,4	46,8	43,4	29,8	41,8	47,5	52,7	50,2	64,7
Канада	8,9	8,0	7,5	6,2	9,3	10,9	9,6	8,9	10,3
Мексика	5,5	6,8	7,0	4,8	6,7	6,8	9,2	8,1	9,1
США	35,2	27,7	24,6	15,3	22,5	26,6	30,9	29,8	41,4
Південна Америка	5,2	9,1	11,1	8,1	14,8	13,5	12,7	14,3	15,0
Бразилія	0,9	1,6	2,6	2,3	5,9	3,8	3,8	3,7	3,9
Чилі	0,6	1,0	1,6	0,7	1,8	1,4	1,6	1,7	1,7
Колумбія	1,1	2,0	2,0	1,6	12,0	2,4	1,9	2,6	3,1
Перу	0,4	1,0	1,4	1,0	1,8	1,8	1,6	1,9	2,0
Африка	8,8	14,1	19,2	20,5	15,5	15,7	17,4	20,7	22,7
Алжир	1,5	3,0	4,6	5,5	3,6	3,9	4,7	5,1	5,9
Єгипет	2,4	2,2	3,1	5,6	3,3	2,5	3,6	4,2	6,1
Нігерія	0,9	1,2	1,6	1,8	1,3	1,7	1,7	2,2	1,9
Близький Схід	12,2	31,4	38,7	30,5	33,9	33,8	33,6	27,1	28,8
Іран	3,9	12,2	7,9	9,1	9,6	8,6	5,6	3,1	4,4
Саудівська Аравія	1,7	4,9	6,2	3,4	5,2	6,2	8,1	6,7	6,7
ОАЕ	1,7	6,7	13,6	6,0	6,8	6,1	6,2	5,6	6,6
Азія	85,5	114,4	114,4	105,5	119,1	118,7	120,4	122,6	135,7
Китай	20,9	17,1	15,6	22,3	17,2	16,3	14,1	14,8	14,9
Індія	1,9	7,7	6,9	8,3	9,7	9,2	9,3	7,4	9,5
Індонезія	3,6	5,7	8,1	5,7	7,6	8,6	12,0	12,3	11,0
Японія	5,1	4,7	4,5	3,0	5,3	5,5	5,7	5,4	6,7
Південна Корея	11,4	26,2	28,6	20,3	24,8	22,8	20,4	19,0	22,4
Тайвань, Китай	13,0	9,2	9,2	6,5	8,5	7,5	7,5	7,8	8,8
Таїланд	6,5	9,8	11,8	9,0	12,3	12,5	15,2	15,9	15,1
Океанія	1,6	2,8	3,5	2,5	3,1	2,8	3,3	2,7	3,5
Усього	299,4	428,7	426,1	325,3	385,5	401,7	397,2	396,7	437,9

Джерело: складено за даними: Steel Statistical Yearbook 2010; 2015 [Електронний ресурс] / World Steel Association. – Режим доступу : <https://www.worldsteel.org>

Звертають на себе увагу й країни Близького Сходу, які хоч і незначними темпами, проте стабільно нарощують обсяги імпорту металопродукції. Так, зокрема, обсяги імпорту металопродукції до Ірану у 2014 р. зросли порівняно з аналогічним періодом 2000 р. на 12,8%, до Саудівської Аравії – в 3,9 раза, до ОАЕ – в 3,8 раза.

Серед країн азійського регіону найбільшими імпортерами металопродукції у 2014 р. були Південна Корея – 22,4 млн т, Таїланд – 15,1 млн т, Китай – 14,9 млн т та інші країни.

Зазначені структурні зміни на світовому ринку металопродукції, що спостерігалися протягом останніх п'ятнадцяти років, не могли не позначитися на розвитку підприємств металургійної галузі України. Це обумовлено тим, що Україна, експортуючи на світові ринки близько 80% виробленої металопродукції, об'єктивно включена у світові тенденції, які повсякчас змінюються і вимагають моніторингу з метою своєчасного реагування на їх коливання та прогнозування експортного потенціалу металопродукції країни-виробника [8, с. 520].

Так, зростання світового попиту на металопродукцію протягом 2002–2007 рр. стимулювало значне зростання вітчизняного виробництва та експорту напівфабрикатів і готового прокату (рис. 2).

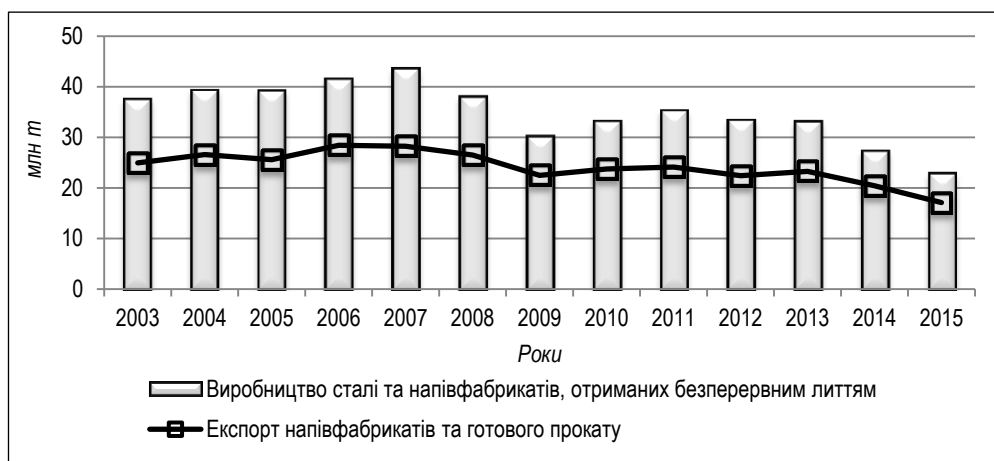

Рис. 2. Обсяги вітчизняного виробництва та експорту металопродукції у 2003–2015 рр., млн т

Джерело: складено за даними: Виробництво основних видів промислової продукції за 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>; Недорогоцінні метали та вироби з них. Експорт-імпорт товарів за країнами світу у 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Проте через світову фінансово-економічну кризу протягом 2008–2009 рр. спостерігалася зниження попиту на світовому ринку металопродукції на 7,2%, що зумовило скорочення обсягів світового виробництва сталі за аналогічний період на 8,1%. Від такого спаду постраждала більшість металургійних країн, проте найбільше з них – Україна. Зокрема, обсяги виробництва сталі та напівфабрикатів в Україні скоротилися на 30,7% (з 43,7 млн т у 2007 р. до 30,3 млн т у 2009 р.), а експорт напівфабрикатів та готового прокату – на 20,2% (з 28,2 млн т у 2007 р. до 22,5 млн т у 2009 р.).

Скорочення обсягів споживання і виробництва металопродукції на світовому ринку негативно вплинуло не лише на динаміку вітчизняного виробництва, а й призвело до зниження цін (рис. 3), скорочення надходжень валюти в державу (рис. 4) та, відповідно, зменшення надходжень до бюджету.

Скорочення обсягів виробництва, експорту, цін та валютних надходжень від продажу металопродукції призвели до зниження рівня рентабельності у сфері металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування (рис. 5), що негативно позначилося на її прибутковості.

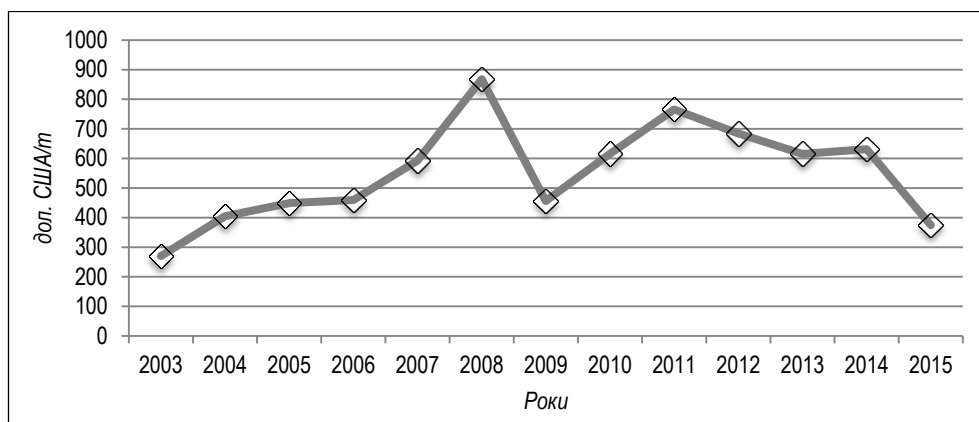

Рис. 3. Середні експортні ціни на металопродукцію у 2003–2015 рр., дол. США/т

Джерело: складено за даними: Недорогоцінні метали та вироби з них. Експорт-імпорт товарів за країнами світу у 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України.– Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

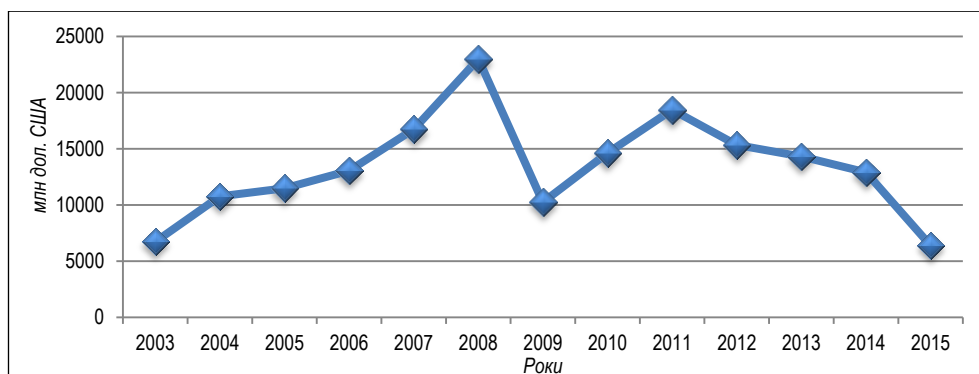

Рис. 4. Обсяги валютних надходжень від експорту напівфабрикатів та готового прокату у 2003–2015 рр., млн дол. США

Джерело: складено за даними: Недорогоцінні метали та вироби з них. Експорт-імпорт товарів за країнами світу у 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України.– Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

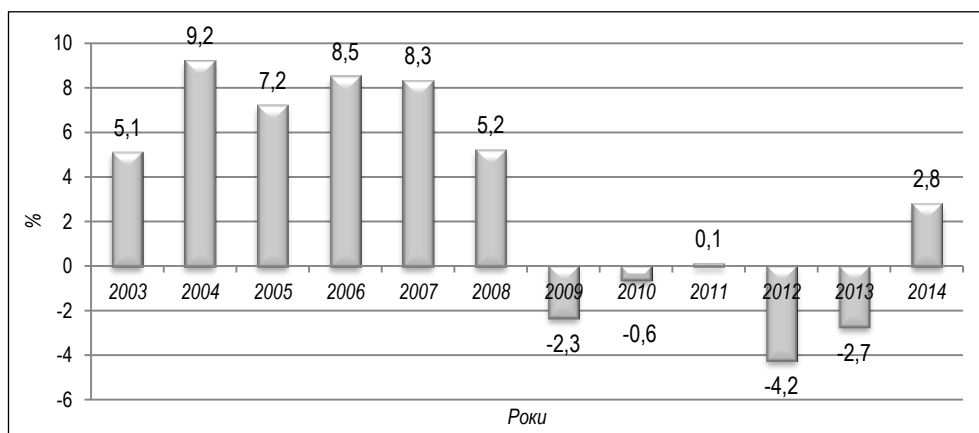

Рис. 5. Рівень рентабельності у сфері металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування у 2003–2014 рр., %

Джерело: складено за даними: Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами промислової діяльності за 2003–2014 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Про високу залежність вітчизняної металургії від кон'юнктури світових ринків та її вразливість до зовнішніх шоків свідчить і показник експортної квоти (рис. 6).

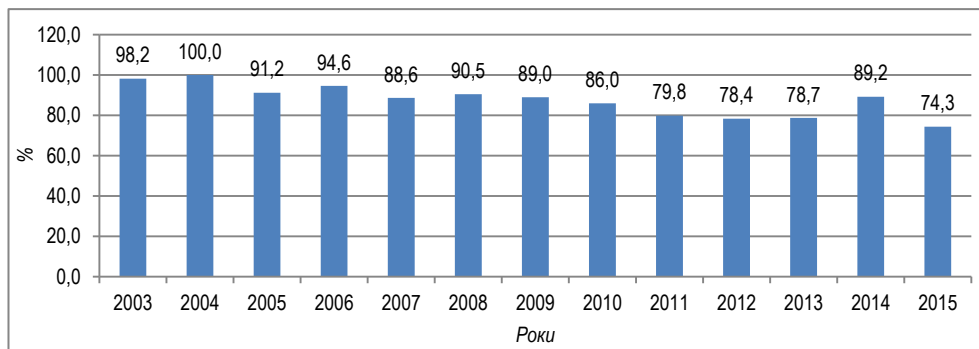

Рис. 6. Експортна квота вітчизняної металопродукції у 2003–2015 рр., %

Джерело: розраховано за даними: Виробництво основних видів промислової продукції за 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>; Недорогоцінні метали та вироби з них. Експорт-імпорт товарів за країнами світу у 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Варто зазначити, що виробництво національної економіки залежить від збуту власних товарів на ринках інших країн при значенні показника експортної квоти 10%.

З початку 2010 р. попит на світових ринках металопродукції почав відновлюватися, проте вже наприкінці цього ж року, через боргову кризу деяких європейських країн, попит на продукцію вітчизняного виробництва знову знизився.

Протягом останнього десятиліття спостерігаються й суттєві зміни у регіональній структурі експорту вітчизняної металопродукції. Так, найбільшими споживачами вітчизняної металопродукції протягом 2003–2015 рр. були країни азійського регіону (рис. 7), зокрема такі, як: Китай, Туреччина, Індонезія, Філіппіни, Таїланд, Південна Корея, Тайвань, В'єтнам, Індія та Сингапур.

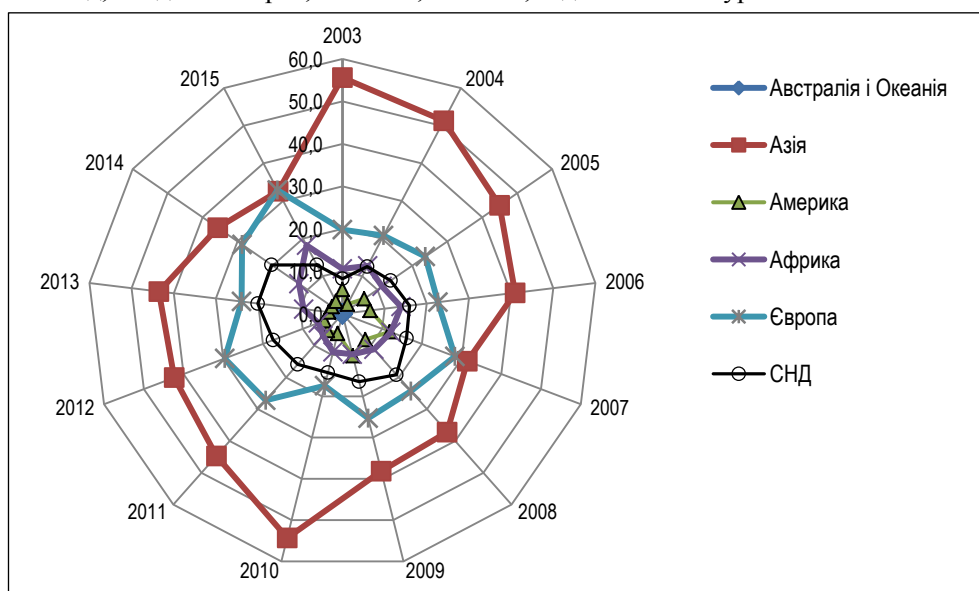

Рис. 7. Вартісна структура експорту вітчизняної металопродукції за регіонами світу у 2003–2015 рр., %

Джерело: складено за даними: Недорогоцінні метали та вироби з них. Експорт-імпорт товарів за країнами світу у 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Ринок: прогноз і кон'юнктура

Водночас варто зазначити, що протягом 2003–2015 рр. вартісна частка експорту вітчизняної металопродукції до країн азійського регіону скоротилася на 23,0 в.п. (з 55,6% у 2003 р. до 32,6% у 2015 р.). Основні структурні зміни у торгівлі металопродукцією з країнами азійського регіону відбулися за рахунок повного скорочення експорту до Китаю.

Так, якщо у 2003 р. у цю країну було експортовано 3,6 млн т металопродукції, то у 2015 р. цей показник (за виключенням феросплавів – 10,6 тис. т) дорівнював нулю. Таке скорочення можна пояснити тим, що протягом останнього десятиліття Китай постійно збільшував обсяги виробництва металопродукції шляхом введення в дію найсучасніших металургійних підприємств, виробничі потужності яких сьогодні у сукупності становлять близько 900 млн т сталі щорічно. Це більше, ніж реально можуть продати китайські компанії всередині країни і за кордоном.

Ще одним чинником, що вплинув на скорочення експорту вітчизняної металопродукції до країн азійського регіону, була фінансово-економічна криза. Проте її наслідки не такі вражаючі порівняно з реальною конкурентною боротьбою, яку вітчизняні виробники програли, значно скоротивши при цьому експорт до одного з найбільших світових ринків металопродукції.

Досить перспективним ринком збуту вітчизняної металопродукції є країни європейського регіону. Так, якщо у 2003 р. вартісна частка експорту вітчизняної металопродукції до країн європейського регіону становила 19,8% від загального обсягу, то у 2015 р. цей показник зріс на 13,1 в.п. Таке зростання відбулося за рахунок збільшення обсягів експорту до таких країн європейського регіону, як Італія, Польща, Угорщина та Болгарія. Це пояснюється тим, що через різну структуру виробництва металургійні заводи у цих країнах традиційно залежать від українських поставок залізної руди, коксу, напівфабрикатів, що й зумовлює розвиток міжгалузевої торгівлі.

Містким був і ринок країн СНД. Зокрема, вартісна частка експорту вітчизняної металопродукції до країн цього регіону протягом 2003–2015 рр. зросла на 4,7 в.п. Основним споживачем вітчизняної металопродукції у цьому регіоні є Російська Федерація, її частка у загальній вартісній структурі експорту до країн СНД у 2015 р. становила 73,7%, що на 5,6 в.п. більше порівняно з аналогічним періодом 2003 р. Проте через військову агресію, яку Російська Федерація проводить проти України, у найближчій перспективі очікується суттєве скорочення торговельних потоків між країнами. Крім того, якщо на інших регіональних ринках існують чіткі "правила гри", обов'язкові для виконання всіма суб'єктами господарювання, то на ринках країн СНД, особливо Російської Федерації, такі "правила гри" залежать не від юридичних законів, а від волі її вищого керівництва, яке налаштоване постійно вдосконалювати інструментарій створення проблем для українського експорту з політичних мотивів. Саме тому ринок цього регіону є ризиковим і ненадійним для вітчизняних виробників [9, с. 25].

Важливе значення для вітчизняних експортерів відіграють країни африканського регіону. Так, протягом періоду, що аналізується, вартісна частка експорту до них зросла на 7,6 в.п. При цьому основними країнами африканського регіону, які суттєво збільшили споживання вітчизняної металопродукції, були Єгипет та Алжир.

Привабливість американського ринку для вітчизняних виробників металопродукції пояснюється його високою місткістю. Проте ринок країн американського регіону, як власне й інших, є висококонкурентним і, з огляду на суттєву

відмінність юридичних, регуляторних та технічних процедур, вимагає від українських експортерів значних зусиль, у тому числі певних часових та фінансових ресурсів. Водночас, попри високу захищеність, політику просування власного експорту та захист національного виробника, американські компанії зацікавлені у певних видах імпортованої сировини і комплектуючих, готової продукції та послугах.

Високу конкуренцію на ринках країн американського регіону підтверджують і цифри. Зокрема, якщо у 2003 р. вартісна частка експорту вітчизняної металопродукції становила 5,7% від загального експорту, то вже у 2015 р. цей показник скоротився на 2,4 в.п. Основною країною, до якої експортувалася вітчизняна металопродукція, були Сполучені Штати Америки.

Аналіз регіональної структури експорту вітчизняної металопродукції протягом 2003–2015 рр. свідчить про те, що українські виробники поступово втрачають основні ринки збуту. Зокрема, досить суттєво для вітчизняних металургів скоротилися ринки країн азійського регіону. Через суттєве нарощування обсягів виробництва металопродукції китайськими металургами, які фактично витіснили українських з самого Китаю, вітчизняні виробники почали втрачати й властиві для них ринки країн Близького Сходу та Америки.

Такі структурні зрушення у світовій торгівлі металопродукцією, що негативно позначилися на розвитку вітчизняної металургійної галузі, були обумовлені насамперед структурними змінами у світовому виробництві сталі:

- через перенесення головних центрів із виробництва металопродукції від розвинених країн до країн, що розвиваються, змінилися країни – лідери у світовій виплавці чавуну;
- відбулися технічні зрушення внаслідок використання нових методів виплавки чавуну на основі створення міні- та міді заводів;
- пріоритетним стало зниження шкідливого впливу металургії на оточуюче середовище;
- відбуваються процеси консолідації підприємств унаслідок глобалізації та інтеграції світового господарства тощо.

На відміну від розвинених країн і країн, що розвиваються, Україна не будувала технологічно нових виробництв (за винятком металургійного заводу Інтерпайп Сталь) у секторі чорної металургії. Підприємства проводили лише вибірково модернізацію, зорієнтовану не стільки на удосконалення прокатного виробництва, випуск складніших і якісніших видів прокату або розвиток четвертого переділу, скільки на заміну морально та технічно застарілого обладнання для зменшення сировинної та енергетичної складових у структурі собівартості продукції. При цьому така модернізація відбувалася переважно на базі вітчизняного устаткування і вітчизняних технологічних розробок, які, незважаючи на відносно нижчі витрати, є менш ефективними порівняно з іноземними аналогами. В результаті на більшості вітчизняних металургійних підприємств спостерігається досить значне фізичне та моральне зношування обладнання (50–65%), вони мають низьку продуктивність праці, велику матеріало- та енергомісткість виробництва, що характеризується в тому числі й широким розповсюдженням мартенівського виробництва, яке в світі майже не використовується.

Наслідком такої діяльності стало те, що нині основними продуктивними групами у структурі експорту вітчизняної металопродукції є напівфабрикати та готовий прокат, що свідчить про її недосконалість (рис. 8).

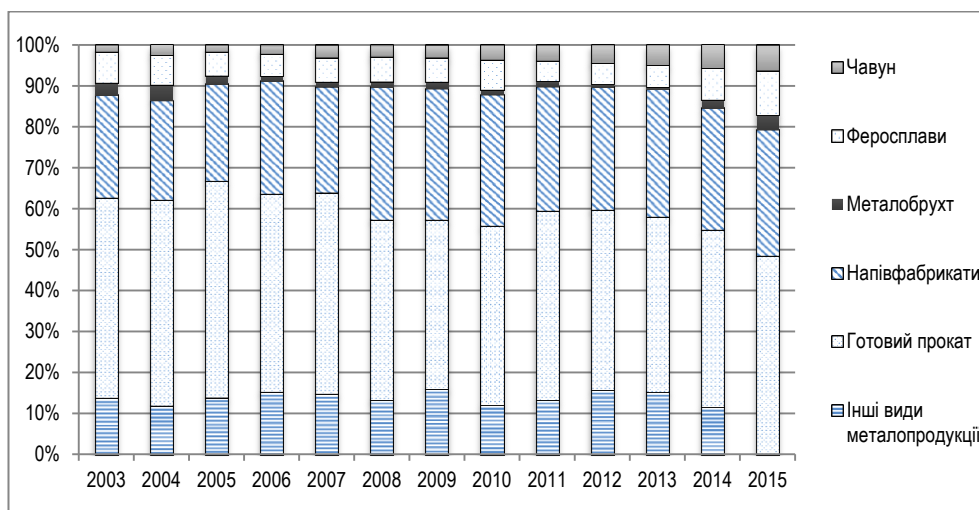

Рис. 8. Товарна структура експорту вітчизняної металопродукції у 2003–2015 рр., %

Джерело: складено за даними: Недорогоцінні метали та вироби з них. Експорт-імпорт товарів за країнами світу у 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Попри наявність в Україні власного виробництва, протягом 2003–2015 рр. на вітчизняному ринку спостерігалася незначна присутність (15–22%) імпоротної металопродукції (рис. 9).

Така присутність обумовлена двома причинами. По-перше, через експортну орієнтацію та монопольне становище вітчизняних металовиробників, які мають можливість завищувати ціни на внутрішньому ринку та не бажають продавати тут дрібні партії металопродукції. По-друге, через відсутність в Україні виробництва або потрібних споживачу характеристик високотехнологічного металопрокату (тонкий лист і прокат із захисним покриттям). Попри те, що частка імпорту високотехнологічного металопрокату є несуттєвою, звертає на себе увагу імпорту металопродукції, сортамент якої виробляється вітчизняними підприємствами (гарячекатаний і холоднокатаний лист, круг і трубна заготовка).

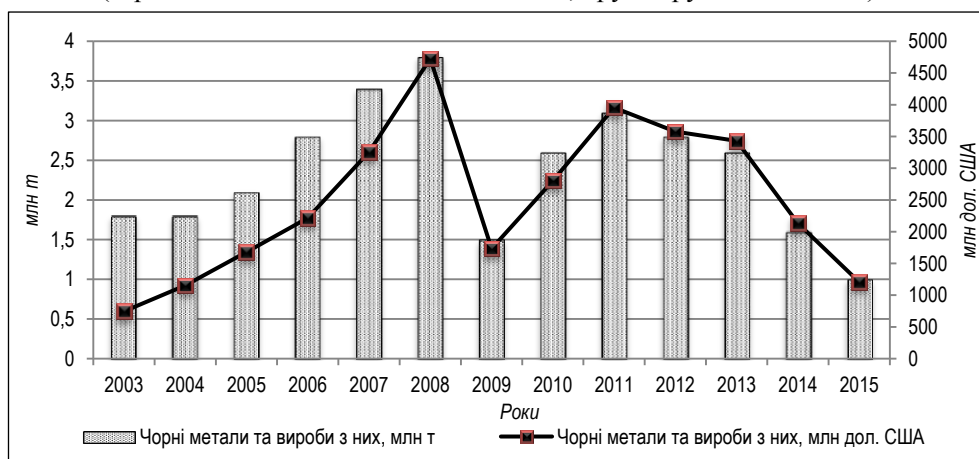

Рис. 9. Обсяги імпорту металопродукції в Україну та вплив валюти у 2003–2015 рр.

Джерело: складено за даними: Недорогоцінні метали та вироби з них. Експорт-імпорт товарів за країнами світу у 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Сумарно обсяги імпорту металопродукції в Україну у 2015 р. порівняно з аналогічним періодом 2003 р. скоротилися на 0,8 млн т і становили 1,0 млн т на загальну суму 1206,2 млн дол. США. Водночас варто зазначити, що у 2008 р. було імпортовано найбільше металопродукції – 3,8 млн т на загальну суму 4727,9 млн дол. США.

Наявність в Україні власного виробництва металопродукції, що значно перевищує власні потреби та експортна орієнтація металургійного сектора протягом 2003–2015 рр. забезпечують активне торговельне сальдо (рис. 10), що свідчить про позитивні для країни зовнішньоторговельні відносини у цій сфері.

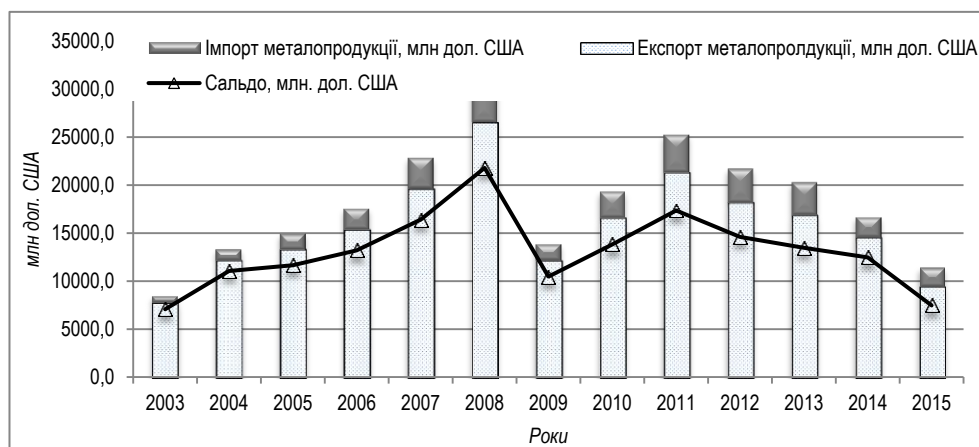

Рис. 10. Зовнішньоторговельний обіг та торговельне сальдо від торгівлі металопродукцією, млн дол. США

Джерело: складено за даними: Недорогоцінні метали та вироби з них. Експорт-імпорт товарів за країнами світу у 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Висновки та рекомендації

Отже, проведений аналіз динаміки структурних змін у світовій торгівлі свідчить про:

- зростання обсягів виробництва металопродукції в усьому світі;
- швидкий розвиток ринків металопродукції в країнах азійського регіону – Китаї, Індії, Південній Кореї тощо;
- технологічні зрушення внаслідок використання нових методів виплавки чавуну на основі міні- та міді заводів;
- наявність на світовому ринку металопродукції великої кількості виробників та надлишкових потужностей, що робить його гостроконкурентним та призводить до цінових війн, антидемпінгових процесів і циклічних змін.

Оскільки ринок металопродукції є одним із найбільш глобалізованих ринків у світі, то будь-яка зміна кон'юнктури на одному континенті безпосередньо впливає на ситуацію загалом. Це означає, що Україна, яка закриває першу десятку країн – виробників сталі та посідає шосте місце серед країн – експортерів металопродукції, не зможе залишатися осторонь світових тенденцій.

Проте, збільшуючи обсяги експорту низькотехнологічної продукції до основних конкурентів на регіональні ринки, Україна суттєво погіршує свої позиції у світовому розподілі праці, що спричиняє подальше скорочення ринків збуту готової продукції і збільшення втрат валютних коштів як для металургійної галу-

Ринок: прогноз і кон'юнктура

зі загалом, так і для бюджету країни зокрема. Внаслідок цього постійно збільшуються диспропорції між структурою потенційного попиту на метал, структурою металопродукції, що користується попитом на внутрішньому ринку, та, особливо, структурою металу, що експортується. Це призводить до посилення структурної невідповідності металургійного виробництва внутрішнім потребам економіки країни та надзвичайно високої залежності від збуту власної продукції на ринках інших країн.

Таким чином, попри існуючу на сьогодні можливість України експортувати на світові ринки більш якісну металопродукцію вищого ступеня технологічної обробки, ніж при виробництві напівфабрикатів, структура вітчизняного експорту залишається недосконалою. При цьому процес освоєння нових ринків збуту і розширення присутності на існуючих є нестійким та проблемним, що робить вітчизняні підприємства металургійної галузі вразливими і чутливими до зовнішніх коливань.

Крім структурної невідповідності металургійного виробництва, технічної та технологічної відсталості виробничих потужностей порівняно з провідними країнами світу, до основних негативних факторів, які створюють загрозу руйнування металургійної галузі, необхідно віднести й низький попит на внутрішньому ринку. Так, наприклад, якщо у 2008 р. на внутрішньому ринку металопродукції було спожито 8,5 млн т готового прокату, то у 2015 р. цей показник знизився у 2,7 раза і становив 3,2 млн т.

На нашу думку, саме розширення внутрішнього ринку металопродукції має стати основним фактором у розвитку металургійної галузі України. Досягти цього можна за рахунок розроблення та реалізації масштабних інфраструктурних проектів, зокрема відновлення вітчизняного металопонду⁵, більша частина якого перебуває зараз у зношеному стані (наприклад, негайної заміни вимагають понад 60% вітчизняних теплових мереж, які працюють понад нормативний термін експлуатації). Певне зростання попиту на металопродукцію вітчизняного виробництва можуть забезпечити також сільське господарство, деревообробна промисловість, будівництво доріг, мала механізація побуту, сфера послуг тощо.

Тобто сьогодні в Україні є достатньо потужний потенціал для розширення внутрішнього ринку металопродукції. Проте для того, щоб він реально запрацював, необхідно:

- створити сприятливі економічні умови для прискореного оновлення та модернізації основних виробничих засобів з метою підвищення енергоефективності насамперед металургійної галузі та конкурентоспроможності її продукції;
- сприяти розвитку технічного та технологічного рівнів металургійного виробництва відповідно до світового рівня з метою суттєвого зниження енергетичних і матеріальних витрат на виробництво продукції та поліпшення екологічного стану довкілля;
- диверсифікувати виробництво та оптимізувати його структуру в результаті збільшення номенклатури нових сортamentів, зокрема електроплавильного виробництва сталі, виробництва спеціальних сталей зі сплавів, титанових сплавів та прокату, збільшення обсягів випуску прокату і труб з антикорозійним покриттям, каліброваного прокату, гнутих профілів;

⁵На думку експертів, для заміни зношеного металопонду країни необхідно близько 400 млн т прокату.

– сформувати дієву та ефективну підтримку науково-технічного потенціалу країни, фундаментальних та прикладних досліджень, спрямованих на забезпечення інноваційного розвитку.

Зазначений шлях розвитку внутрішнього ринку металопродукції можливий у довгостроковій перспективі, оскільки передбачає започаткування національних проектів, спрямованих на збільшення випуску продукції з високою доданою вартістю або виробництво додаткових обсягів продукції за рахунок зменшення витрат на її виготовлення. У будь-якому випадку це потребує як довгострокових капітальних інвестицій, так і значного проміжку часу. Наразі не викликає сумніву те, що впровадження у виробництво металопродукції новітніх технологій і прогресивного устаткування в перспективі дасть змогу підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

Отже, зважаючи на зазначене вище, політика розвитку металургійної галузі України повинна формуватися з урахуванням напрямів розширення внутрішнього ринку (*через технічне переозброєння підприємств з метою випуску нових видів готового прокату*) при розширенні та збереженні на якісно новому рівні існуючих експортних позицій.

Список використаних джерел

1. Івашина О.Ф. Зовнішня торгівля як чинник розширеного відтворення / О.Ф. Івашина // Екон. вісн. ун-ту : зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 21/1. – С. 105–111.
2. Экономические проблемы черной металлургии Украины: моногр. / под общ. ред. С.С. Аптекаря, А.И. Амоши. – Донецк : ДонГУЭТ, 2005. – 383 с.
3. Макогон Ю. Горно-металлургический комплекс Украины: мифы и реальность [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.zerkalo-nedeli.com
4. Ялдин І.В. Передумови виникнення та сутність поняття "інтегрована структура бізнесу" / І.В. Ялдин // Проблеми економіки. – 2010. – № 2. – С. 61–72.
5. Наумов Д.Ю. Інвестиції в модернізацію металургійних підприємств України та їх вплив на формування структури і якості кадрового потенціалу галузі / Д.Ю. Наумов // Український соціум. – 2008. – № 4. – С. 71–86.
6. Шевелев Л.Н. Мировая черная металлургия 1950–2000 гг. (реструктуризация, качество, приватизация) / Л.Н. Шевелев. – М. : Издательство "Машиностроение", 1999. – 214 с.
7. Венгер В.В. Конкуренція та конкуренти на регіональних ринках чорних металів / В.В. Венгер, В.О. Точилін // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 1. – С. 81–96.
8. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція / за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 552 с.
9. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НААН України, д-ра екон. наук Т.О. Осташко, чл.-кор. НАН України д-ра екон. наук Шинкарук Л.В. ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". – К., 2014. – 102 с.

Надійшла до редакції 20.05.2016 р.

Венгер В.В., канд. екон. наук

ведучий науковий співробітник Інститута економіки і прогнозування НАН України

Осіпов В.Н., д-р екон. наук, професор

старший науковий співробітник

Інститута проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

СТРУКТУРНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В МИРОВОЙ ТОРГОВЛЕ МЕТАЛЛОПРОДУКЦИЕЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

Проанализирована динамика структурных изменений в мировой торговле металлопродукцией. Выявлены основные тенденции в развитии мирового рынка металлопродукции. Определено влияние структурных изменений в мировой торговле металлопродукцией на развитие металлургической отрасли Украины. Выявлены основные факторы, сдерживающие эффективное развитие предприятий металлургической отрасли Украины. Предложены направления

Ринок: прогноз і кон'юнктура

развития металлургической отрасли Украины путем расширения внутреннего рынка (посредством технического перевооружения предприятий с целью выпуска новых видов металлопродукции).

Ключевые слова: структурные изменения; мировая торговля; рынок металлопродукции; металлургическая отрасль Украины; структура экспорта металлопродукции; импорт металлопродукции.

V.Venger, PhD in Economics,

Leading Researcher, Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine

V.Osipov, Doctor of Economics, Professor,

Chief Researcher, Institute of Market Problems and Economic and Environmental Research

STRUCTURAL CHANGES IN THE WORLD METAL TRADE AND THEIR IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S METALLURGY

The article analyzes the dynamics of structural changes in the world trade in metal products and finds out that the world market is uneven both geographically and by commodity structure and types of trade relations. At the same time, the analysis of world steel production shows that in the last quarter of XXI century, the center of global metallurgy shifted from developed to developing countries. Particularly notable in this context is the Asian region.

The authors reveal that this shift is due to the innovative restructuring of the steel industry in the leading manufacturers, the impetus for which has been the desire of the industrialized countries for cleaner production.

Data on the dynamics of international trade show that, over the past decade and a half, global steel exports increased almost 1.5 times. Despite the fact that the largest consumers of Ukrainian steel products during the period were the countries of the Asian region, the share of Ukraine's steel exports to these countries declined by 23.0 percentage points, primarily due to the complete reduction in exports to China.

Summarizing the factors hindering the development of Ukraine's metallurgical industry allows defining the basic ones, which are the high dependence on external market and low domestic demand.

In order to reduce the negative impact of the external factors on the development of Ukrainian domestic steel industry, the authors propose to focus on technological modernization of the steel plants and expansion of the domestic market through the development and implementation of large infrastructure projects.

Keywords: structural changes, world trade, steel market, Ukraine steel industry, structure of exports of steel products, import of steel products.

References

1. Ivashyna, O.F. (2013). Foreign trade as a factor of expanded reproduction. *Ekonomichnyj visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 21/1, 105–111 [in Ukrainian].
2. Aptekar', S.S., Amosha, A.I. (Eds). (2005). Economic problems of ferrous metallurgy of Ukraine. Donetsk: Donetsk National University of economy and trade [in Russian].
3. Makogon, Ju. Mining and metallurgical complex of Ukraine: myths and reality. Retrieved from www.zerkalonedeli.com [in Russian].
4. Yaldin, I.V. (2010). Prerequisites of origin and essence of the concept "integrated structure of business". *Problemy ekonomiky – Problems of Economics*, 2, 61–72 [in Ukrainian].
5. Naumov, D.Yu.(2008). Investments in the modernization of metallurgical enterprises of Ukraine and their influence on the formation of the structure and quality of personnel potential of the industry. *Ukr. Socium – Ukrainian society*, 4, 71–86 [in Ukrainian].
6. Shevelev, L.N. (1999). The global steel industry, 1950–000 (restructuring, quality, privatization). – Moscow: PublishingHouse "Mashinostroenie" [in Russian].
7. Venher, V.V., Tochylin, V.O. (2013). Competition and competitors in the regional markets of ferrous metals. *Ekon. prognozivannâ – Economy and forecasting*, 1, 81–96 [in Ukrainian].
8. Tochylin, V.O. (Ed). (2012). The markets of the real sector of economy of Ukraine in the institutional environment of the WTO : environment and integration. Kyiv: Institute for Economics and forecasting [in Ukrainian].
9. Heyets, V.M., Ostashko, T.O., Shynkaruk, L.V. (Eds.). (2014). Assessment of the impact of the Association Agreement / FTA between Ukraine and the EU on Ukraine's economy (research report). Kyiv: Institute for Economics and forecasting [in Ukrainian].